

The Artistic Skill Of Nosir Fazilov

Jalolova Saodat

Bukhara State University
2nd year master's student

Abstract

This article analyzes the novella "Saraton" by children's writer and skilled translator Nosir Fozilov. In particular, it presents reflections on character analysis and the author's literary craftsmanship.

Keywords: Nosir Fozilov, novella, craftsmanship, war.

Annotatsiya

Ushbu maqolada bolalar yozuvchisi, mohir tarjimon Nosir Fozilovning "Saraton" qissasi tahlilga tortilgan. Xususan unda obrazlar tahlili hamda yozuvchining badiiy mahorati haqida mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Nosir Fozilov, qissa, mahorat, urush.

Adabiyot har doim jamiyat ko'zgusi bo'lib kelgan. U inson dunyosining eng nozik qatlamlarini ochishga xizmat qiladi. Ayniqsa, ijtimoiy-psixologik yo'nalishdagi asarlar orqali yozuvchilar zamon muammolarini badiiy obrazlar vositasida tasvirlashga erishganlar.

O'zbek adabiyotida o'ziga xos adabiy maktab yaratgan yozuvchilar orasida Nosir Fozilov alohida o'rin tutadi. Ikki xalqning farzandi bo'lgan yozuvchimiz 1929-yil Qozog'iston Respublikasining Turkiston tumanida tug'ilganlar. Yozuvchi hamda tarjimon hisoblangan ushbu inson O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi hisoblanadi. Nosir Fozilovning birinchi to'plami "Irmoq" nomi bilan nashr etilgan. Bundan tashqari yozuvchining "Oqim", "Robinsonlar", "Qush qanoti bilan", "Qorxat", "Ko'klam qissalari", "Bolaligim-poshsholigim", "Bir otar to'pponcha", "Shum bolaning nabiralari" kabi asarlar va boshqa asarlar muallifidir. Yozuvchining hikoya va qissalari milliy bo'yoqlarining yorqinligi, tilining jozibadorligi, xalq turmushi manzaralarining, ayniqsa, bolalarning ichki dunyosi, o'y-kechinmalarining jonli tasviri, ko'tarinki ruhi bilan ajralib turadi. Asarlarida cho'l tabiatiga xos manzaralar shoirona chizilgan. Uning asarlari faqat badiiy tasvir emas, balki chuqur falsafiy va psixologik qatlamlar bilan boyitilgan bo'lib, o'quvchini mushohada qilishga chorlaydi. Uning ko'plab asarlari maktab o'quvchilari hayotiga bag'ishlangan. "Saraton" qissasi ham sarlavha jihatidan boshqa asarlariga zid bo'lsa-da, ammo asar qahramonlari yana maktab o'quvchilari. Ularning asosiy farqi-voqealar tarsvirlangan davr.

Muallif asar muqaddimasida shunday yozadi: "Go'dakligim o'ttizinchi yillarning kollektivlashtirish davrida, o'ttiz uchinchi yillarning ocharchilik va yupunchilik davrlarida, bolaligim esa o'ttiz yettinchi yillarning alg'ov-dalg'ov davrida, qirqinchi, qirq beshinchi yillarning dahshatli urush yillarida kechdi. Biz urush davri farzandlari bolalikning barcha imtiyozlaridan foydalanmay o'sdik, o'qishlarimiz ham o'lda-jo'lda, uzoq-yuluq bo'ldi. Men bu gaplarni nolib aytayotgani yo'q. Bolaligimiz turmush riyozotlari bilan omuxta kechdi. Xalqimiz: "Yomonlik ko'rmay yaxshilik yo'q", deydi. Balki, hozirgi to'kin hayotimiz, baxtli onlarimiz, o'sha ko'rgan-kechirgan tashvish va riyozotlarimiz tufayli emasmikan, deb o'ylab ketaman ba'zan. Bu kitob sizni men kechgan hayot so'qmoqlaridan jinday xabardor qilsa, o'sha davr mashaqqatlarini ko'z oldingizga keltira olsa, hozirgi baxtli hayotingizdan minnatdor tuyg'ularingizni uyg'ota olsa, men nihoyatda xursand bo'lardim". Qissada inson va jamiyat, ruhiy bosim va ma'naviy tanazzul masalalari o'ziga xos badiiy shaklda talqin etilgan. Yozuvchining ushbu asari urush voqealariga urush ortida mehnat qilayotgan xalqning munosabati, jamiyatda hukm surayotgan birdamlik g'oyalarining yoshlar ongiga ta'siri, ulg'ayishga majbur bo'layotgan o'smirlar-asardagi har bir tasvir o'quvchini fikrlashga, munosabat bildirishga undaydi. Saratonda boshlangan urushning sovuq xabari odamlarning, ayniqsa, yosh

bolalarning, o'smirlarning kayfiyatiga, yurish-turishiga, dunyoqarashiga qanchalik ta'sir qildi? Urush voqealariga urush ortida mehnat qilayotgan xalqning munosabati, jamiyatda hukm surayotgan birdamlik g'oyalarining yoshlar ongiga ta'siri, ulg'ayishga "majbur bo'layotgan" o'smirlar- asardagi har bir tasvir o'quvchini fikrlashga, munosabat bildirishga undaydi. An'analar, qadimdan davom etib kelayotgan qadriyatlar, jasorat va mardlik bilan bir qatorda tarannum etilgan andisha va hayo tuyg'ulari kitobxonni sergaklantiradi. Atrofidan asar qahramonlariga o'xshash insonlarni axtaradi, ularning ijobiy tomonlaridan o'rnak, salbiy jihatlardan saboq oladi...

Qissada Ikkinchi jahon urushi davrida bir qishloq hayotida ro'y bergan voqealar tasvirlangan. Ushbu voqealar orqali biz urush davrida xalqimiz qanday hayot kechirganlarini ko'rishimiz va his eta olishimiz mumkin. Asar ushbu epigraf bilan boshlanadi:

Sevgi tili so'zsiz til,
Ko'z bilan ko'r, dildan bil,
Bir qarash yo bir imo
Bilan bog'lanar ko'ngil.

ABAY

Nega aynan sevgi? Asar bosh qahramonlari bo'lgan To'ra hamda Kamola o'smir bolalar, ular hali sevgi nimaligini anglamagan. Asarni o'qish davomida ularning ich-ichidan sodir bo'layotgan tasvirlash qiyin bo'lgan holatlarning barchasi shu muhabbat ta'siri ekanligini anglash mushkul emas. Asar nomiga mos boshlanma bilan boshlanadi: "Arpa boshloqlari sarg'ayib, bug'doy boshloqlariga rang kira boshlagan, qovun palaklari tanob yozib, tuynuklar etik boshiday bo'lib qolgan palla. Dehqonlarning tili bilan aytganda: yo'g'on cho'zilib, ingichka uziladigan payt". To'ra hali o'n yetti yoshda, o'smir bola lekin urush sababli u maktabni tugatgandan keyin o'qishga ketish o'rniga dalaga chiqib, Kamol (aslida Kamola. Dalada To'ra bilan mol boqqanligi uchun hamma uni shunday chaqiradi) bilan birga qishloq ahlining molini boqib yurishga majbur. Ularning boshlig'i G'iyos aka. G'iyos aka urushga borishga yaramaganligi uchun (ko'zi traxoma deb topilib, kerak bo'lsang o'zimiz chaqiramiz deyishgan) ushbu ikki o'smir bilan dalada qishloq ahlining molini ertalabdan kechgacha boqishadi. Urushga jo'natilmagan qishloq ahli hamda ayollar esa boshqa yumushlar bilan band. To'ra Kamolni ya'ni Kamolani qiz bolagini bilsada, ular bir-birlaridan yotsiramay sen-qiz, sen-o'g'il, demay o'sishgan. Hammasi ushbu voqeadan so'ng boshlandi. To'ra Kamolani qo'rqitish maqsadida uning yoniga kelganida Kamola suvdan chiqib kiyinayotganini ko'rib qolganidan. Asarning asosiy qismi shu voqeadan boshlanadi. To'raning qandaydir o'zi anglamagan holatga tushib qolishlari, Kamolaning podadan ketib maktabga ishga kirishi, Ular bir-birini endi kam ko'rishlari asarda tasvirlangan. "tarvaqaylab o'sgan tol tagida hozirgina suvdan chiqqan Kamola uning ko'z oldida gavdalandi." To'raning miyasiga shu fikr keldi: "Vo, ajabo! Hali Kamola qiz bolamidi?!" Uning ko'z o'ngi qorong'ulashib ketganfay bo'ldi. o'ziga o'zi ishonmay, ko'zlarini qayta-qayta yumib ochdi, ko'z o'ngida haligi surat! Yopiray!" Shundan so'ng To'raning ichki kechinmalarini, uning ko'ziga kichkina e'tiborsiz narsalar ham juda chiroyli bo'lib ko'rinishlarini, tabiatning qanday go'zallashganini ko'rishimiz mumkin. Bu adabiyot tili bilan aytganda asar qahramonining ichki kechinmalarining tasvirlanishi deyishimiz mumkin. Bundan tashqari qissada biz ushbu qishloqqa urush bo'layotgan yerlardan ko'chirib kelinayotgan boshqa millat vakillariga mansub shaxslarni ham uchratishimiz mumkin. Yozuvchi o'zi: "Yoshligimda qishlog'imizda turli millat xalqlari yashab, mehnat qilardilar. Biz bir-birimizni o'zbek, qozoq, rus deb ajratmay o'sdik. Bunga asos ham yo'q edi. Bizni hayot jipslashtirib qo'ygan edi. Men hukmingizga havola etayotgan ushbu "saron" qissasini yozayotganimda zalqlar do'stligi mavzusini o'ylan ham o'tirmaganman. Hayotda qanday bo'lsa shundayligicha, bejamasdan, yonimdan qo'shmasdan kuchaniqsiz, chiraniqsiz qog'ozga tushirishga harakat qilganman. Binobarin, ko'rgan-kechirgan narsang, agar uni qalbdan his qilsang, tuyg'ularing chinakam rost bo'lsa, yozganlaring tabiiy chiqishi turgan gap", -deb yozadi. Asarda millat ajratilmaganligini qishloq aholisi ularga uy-joylaridan berishlaridan bundan tashqari To'ra ularga osholol¹ tarqatib chiqqanligidan bilishimiz

mumkin.Yana bundan tashqari ko'chirib keltirilganlar qishloq aholisining ishlariga yordam beradi.Sergey ismli bola Kamola podadan ketgandan so'ng To'radan mol boqishni o'rganib,unga yordam beradi.Kristina ismli qiz shaharga jo'natilishi kerak bo'lgan,bug'doy solingan qoplarni og'zini tikishga yordamlashadi.Qishloqdagilar qanchalik ularga yordam berishayotgan bo'lsa, ular ham qo'llaridan kelgancha qishloq odamlariga yordamlashadi.Biri shishalardan lampa yasaydi.

Yana asarda yozuvchining badiiy mahoratini o'xshatishlarni juda chiroyli qo'llagan joylarida ko'rishimiz mumkin.Masalan:birgina Kamolaning kulgusini :“xuddi kumush tanganing jarangidek tiniq”,-deb aytadi.Saraton issig'ini esa shunday tasvirlaydi: “Saraton oftobi tikkaga kelgan,hamma yoqni jizg'inak qilib kuydirib turibti.To'rg'aylar ham o'zlarini salqin-soyaga urishgan.Uzoq-uzoqlardan kumush sarob miltillaydi.Hatto odamlarning soyalari ham issiqdan qo'rqganday bag'rilariga tiqilgan,xuddi tandir ichida yurib,nafas olayotganday bo'lasan”.Ushbu fikrlarni faqatgina bu holatni boshidan o'tkazgan kishi yoza olishi mumkin.Bu ham yozuvchining mahorati belgisi.Asar oxiri esa Kamola va To'raning bir-biriga aytolmagan sevgisi oshkori bilan yakunlanadi.Aynan shu paytda ular o'smirlikning sehrli sarhadidan balog'at ostonasiga qadam qo'yganlarini sezmay ham qolishadi.

Asarda ushbu ikki o'smirning hamda asar qahramonlarining hayotida ro'y berayotgan voqealar orqali Ikkinchi jahon urushi paytidagi xalqimiz ahvolini ko'rsata olish yozuvchining asosiy maqsadi bo'lgan desam mubolag'a bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Saraton:qissalar/Nosir Fozilov.-Toshkent:Yangi asr avlodi,2019.-240-b.
Quronov.D. Adabiyot nazariyasi asoslari.-Toshkent:Akademnashr,2018.